

Заросинський Ю.Л., професор
кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук,
доцент

ТЕНДЕНЦІЇ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ НЕПОВНОЛІТНІМИ В УКРАЇНІ

Особливості злочинів, що вчиняються неповнолітніми обумовлені специфікою правового та фактичного становища їх, як вікової групи населення, що найбільш гостро відчуває формуючий вплив негативних факторів соціального середовища, специфікою детермінант злочинності, а також особистісних якостей цієї вікової групи. Комплексне вирішення проблеми ефективного запобігання злочинів, що вчиняються неповнолітніми можливе тільки при спільній діяльності всіх інститутів держави на основі застосування заходів, що передбачені нормативно-правовими актами.

Протягом 2014 р. - було вчинено - 8819, з них в органах внутрішніх справ знаходилися впровадженні - 1698, особливу небезпеку викликає тенденція збільшення виявлених фактів втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність - 489.

За цей період було вчинено злочини проти життя і здоров'я, з них особливо тяжких злочинів - 478, тяжких злочинів - 748, злочинів середньої тяжкості - 708, злочинів невеликої тяжкості - 208. А саме: нанесення умисного тяжкого тілесного ушкодження (ст.121) - 45, у тому числі, що спричинило смерть потерпілого (ст. 121, ч. 2) - 10; умисного середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 122) - 62, умисного легкого тілесного ушкодження (ст. 125) - 298, побоїв і мордування (ст. 126) - 17, необережного тяжкого або середньої тяжкості тілесного ушкодження (ст. 128) - 19 [1].

А також за 2014 р. було вчинено злочинів проти волі, честі та гідності особи - 210, злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи - 8, злочинів проти власності -

1165, проти безпеки руху та експлуатації транспорту - 181, проти громадського порядку і моральності - 62, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення - 40, проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян - 11 [1].

Тенденція до зростання характерна й для інших видів злочинів зазначеної групи, але їх темпи були значно нижчі. Наприклад, кількість розбійних нападів з метою заволодіння майном громадян збільшилася у 5,6 разів, грабежів з метою заволодіння майном - 4,5 рази, розбійних нападів - 4,8 рази.

Багато злочинів неповнолітніми вчиняється у громадських місцях, за 2014 р. було зареєстровано - 579, з них на вулицях (дорогах), площах, у парках, скверах - 408. Таким чином, у повній мірі проявилася тенденція включення у злочинну діяльність нових осіб через механізм соціальної дезадаптації. Злочинів проти громадського порядку та моральності було вчинено - 164, з них хуліганство - 101.

Викликає занепокоєння значна частка злочинів, що посягають на власність всього у 2014 р. було вчинено - 4566, з них: 22 - особливо тяжких; 2134 - тяжких, 2342 - середньої тяжкості, 68 - невеликої тяжкості. З них 3758 - крадіжок (проти державної власності - 108, приватної власності - 3431, із складів, баз, магазинів та інших торгівельних точок - 549); грабіж, (ст. 186) - 488; розбій (ст. 187) - 109, шахрайство (ст. 190) - 153[1].

Органами внутрішніх справ протягом досліджуваного періоду було зареєстровано злочинів проти громадської безпеки - 54, з них тяжких - 29, середньої тяжкості - 24. Особлива небезпека обумовлена вчиненням незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263) - 41.

В 2014 р. було вчинено злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту - 569, з них незаконне заволодіння транспортним засобом (ст. 289) - 523 (у тому числі проти приватної власності - 510), шляхом крадіжки - 257, у тому числі автомобілями - 222 (з них автомобілями приватної власності - 220).

Злочинів у сфері бігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів було вчинено - 214, з них: незаконне

виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307) - 70, з них збут - 55, Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту (ст. 309) - 136 [1].

Більше половини злочинів вчинено неповнолітніми вперше - 54,0 %, кожен третій злочин вчинено особами, які раніше були засуджені, 2,5 % - особами, які вчиняли неодноразово злочини. Сьогодні кожен третій злочин було вчинено в місцях проведення дозвілля, яке частіше знаходиться в інших районах або сусідніх населених пунктах. Зростає частка злочинів, що скоєно у чужих помешканнях, гуртожитках та інших приміщеннях, у транспорті. Кожне друге пограбування та розбійний напад з метою заволодіння майном громадян вчинюється на вулицях, площах, в парках та скверах у вечірній і нічний час. Розповсюджені також розбійні напади на водіїв таксі та власників автотранспорту, вчинені на дорогах, напади на громадян з проникненням до їх житла.

Частіше всього неповнолітні скоюють злочини у вільний від навчання час (з 15.00 до 24.00). Цікаво відзначити, що «пік» злочинних проявів припадає на 20.00-23.00. До 7,0 % злочинів вчиняється у навчальний час, коли підлітки повинні бути на заняттях; до 10,0% - в період виробничої практики та інших. При цьому 18-20,0 % злочинів скоєно у вихідні та святкові дні. Протягом року «пік» злочинних проявів припадає на канікули, що пов'язано з послабленням соціального контролю за неповнолітніми [2, 204].

Особливістю злочинності неповнолітніх є вчинення злочинів у складі групи. Сьогодні при вчиненні злочинів неповнолітніх зростає їх суспільна небезпека, через те, що члени злочинних груп надають один одному психологічну підтримку, кожен почуває себе в групі більш впевнено, а це в свою чергу сприяє прийняттю рішень про вчинення більш тяжких злочинів. У групі швидше йде процес передачі кримінально досвіду, якщо ним володіє один член групи, то незабаром його використовують інші. Зростає жорстокість при скоєнні злочинів

корисливо-насильницької спрямованості. При розбійних нападках на житло злочинці використовують вогнепальну та холодну зброю, потерпілим наносяться тяжкі тілесні ушкодження, чиниться психологічне насильство.

Більшість таких підлітків вживали алкоголь, токсичні чи наркотичні речовини. Найбільш значимі для них такі цінності, як гроші, секс, автомашини, «красиве життя». З цього можна зробити висновок, що «тусовка» відіграє неабияку роль у психологічній підготовці підлітків до кримінальної діяльності.

Сферою спілкування й місцем виявлення активності підлітка стає група, норми і цінності якої формуються за межами соціально значущої діяльності, які стимулюють асоціальну поведінку (паління, вживання спиртних напоїв, нецензурна сварка, притиснення слабких), що в результаті є фактором, що обумовлює вчинення злочинів. Не дати такій групі перерости у кримінальну - важливе завдання органів, що здійснюють запобіжну роботу.

Злочинні групи неповнолітніх, члени яких відчують психологічну та моральну підтримку один одного, частіше всього скоюють зухвалі пограбування, розбійні напади, групові звалтування, цинічні хуліганські дії. Чим довше такі групи діють безкарно, тим більш тяжкі злочини, вони вчиняють. Групи, що склалися на антисупільній основі, належать до числа тих спільнот, стосунки між учасниками виникають на базі не стільки загальних симпатій, скільки єдності кримінальних інтересів, та взаємопідтримки у злочинній діяльності. Остання в цих групах набуває оманливої романтики, має емоційно насичені атрибути (нанесення татуїровок, вміння володіти жаргоном, специфічні клятви тощо) [3, 11-13]. Вплив

криміногенної групи на її учасників дуже великий. Не тільки в силу привабливості внутрішнього життя, але й серйозної загрози покарання за відступництво. Роль пресингу настільки велика, що треба мати мужність, щоб по своїй волі залишити таку групу.

Підвищені імпульсивність і ситуативність групових злочинів, які вчиняються неповнолітніми, обтяжують їх наслідки. Легкість швидкого неформального об'єднання, звичка

до групового спілкування, підвищений інтерес до конфліктних ситуацій, потреба в самореалізації, прагнення до оригінальності, нестійкість ідейних, моральних та правових переконань багаторазово збільшують небезпечність протиправних антигромадських дій неповнолітніх.

Органи прокуратури продовжують вживати заходи щодо неухильного забезпечення прав неповнолітніх при застосуванні акту амністії та реалізації прав кожної дитини на звільнення від покарання, гарантованих Законом України «Про амністію у 2014 році». Протягом одинадцяти місяців 2014 р. за втручання органів прокуратури амністовано понад півтисячі неповнолітніх. Застосування амністії поширилося на кожного третього неповнолітнього засудженого до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, які перебувають на обліку в підрозділах кримінально-виконавчої інспекції Державної пенітенціарної служби України. За втручання органів прокуратури із 1023 осіб, на яких поширюється амністія, від відбування покарання звільнено понад 560 неповнолітніх [4], засуджених за вчинення крадіжок та інших злочинів проти власності. Такими є результати комплексних заходів, вжитих органами прокуратури щодо належного виконання Закону України «Про амністію у 2014 році» стосовно неповнолітніх засуджених.

Крім цього, завдяки скоординованим прокурорами заходам на підставі акту амністії від відбування покарання звільнено 83 засуджених, які перебували у виховних колоніях, 40 особам скорочено термін покарання.

Одночасно, при звільненні неповнолітніх засуджених здійснюються відповідні заходи соціального патронажу, насамперед, щодо їх працевлаштування за місцем проживання, здобуття освіти, сприяння реалізації соціальних та майнових прав, поновлення документів. Це позитивно впливає на їх повернення до соціально корисного життя в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Данні Управління статистичної інформації та аналізу Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення МВС України. [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<http://mvs.gov.ua/mvs/>. Назва з екрану.

2. Профілактика злочинів : Підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін. ; За заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О. М. Джужи. - К.: Атіка, 2011. - 720 с.

3. Пирожков В.Ф. Характеристика асоціальної субкультури невідповідаючих років правопорушників. Сб. науч. трудов ВГПИ. Т. 222. Воронеж, 1982. -С.П-13.

4. За даними Генеральної прокуратури України
[Електронний ресурс]. Режим доступу:
[http : //www .gp.gov .ua/ua/news](http://www.gov.ua/ua/news).